

Nr 427.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående beredande av varukredit åt vissa nödlidande länder; given Stockholms slott den 7 maj 1920.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

att Kungl. Maj:t må i den ordning och enligt de grunder, som av Kungl. Maj:t bestämmas, ikläda svenska staten betalningsansvar *dels* till ett belopp av högst 10 miljoner kronor för varor, som i anledning av rådande nödtillstånd kunna komma att av svenska exportörer på kredit levereras till Estland, Lettland, Litauen, Polen, Czecko-Slovakien, Österrike, Ungern och Rumänien, *dels ock* i fall av behov till ett belopp av ytterligare högst 15 miljoner kronor för varor, som av enahanda anledning kunna komma att levereras till av nöd hemsökta länder.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

F. V. Thorsson.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 maj 1920.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BRANTING,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre PALMSTIERNA,
Statsråden: THORSSON,
 OLSSON,
 SANDLER,
 NOTHIN,
 NILSSON,
 ERIKSSON,
 SVENSSON,
 HANSSON.

Efter gemensam beredning med hans excellens herr ministern för utrikes ärendena anförde föredragande departementschefen, statsrådet Thorsson, härefter följande:

Redan under år 1919 påbörjades från Nordamerikas Förenta Staters och Storbrittanniens sida ett omfattande arbete för bispringande och återupprättande av vissa av de stater i Centraleuropa, vilka till följd av kriget blivit försatta i ett alldeles särskilt svårt nödläge. Även på privat väg hava i ett flertal olika länder stora ansträngningar gjorts för att i någon mån lindra det i Centraleuropa rådande nödtillståndet. I detta frivilliga hjälparbete har, såsom bekant, även Sverige på ett hedersamt sätt deltagit. Jag behöver i dylikt hänseende endast erinra om den av Röda korset, delvis med understöd av statsmedel, i olika

länder utövade hjälpverksamheten samt om de med storartad oföretvillighet inom befolkningens alla lager hopbragta hjälpsändningarna av livsmedel och beklädnadsartiklar till Tyskland, Österrike och Ungern.

Till följd av det förtvivalade läge, vari — trots den utifrån redan erhållna hjälpen — åtskilliga av de av kriget hårdast drabbade länderna alltjämt befinna sig, har nu från Storbritanniens och Nordamerikas Förenta Staters sida framförts tanken på åstadkommandet av en i stor stil hållen, samfällad hjälpaktion från de allierade och neutrala makterna. Enligt den från brittisk och amerikansk sida framlagda planen skulle den ifrågavarande hjälpaktionen i främsta rummet avse Österrike, Ungern, Czecko-Slovakien, Serbien, Rumänien, Baltiska länderna, Armenien, Azerbaidjan och Georgien. Hjälpen skulle lämnas i den formen, att till de nödlidande staterna i så stora kvantiteter som möjligt på kredit levererades sådana varor, av vilka dessa länder vore i trängande behov, såsom livsmedel, råvaror, maskiner för lantbruk och industri m. m. — allt i syfte att bidra till lättande av det rådande nödläget samt botande av den av kriget direkt eller indirekt åstadkomna förödelsen.

För att för de skandinaviska ländernas vidkommande planlägga ett eventuellt deltagande i den ifrågasatta hjälpaktionen hava den 29 och 30 sistlidna mars förhandlingar i Köpenhamn förts mellan representanter för Storbritannien och Nordamerikas Förenta Stater samt Sverige, Norge och Danmark. Sedermera har den 21 och 22 nästlidna april hållits en internationell konferens i Paris för närmare överläggningar i den föreliggande frågan, därvid tillsatts en särskild kommitté för handhavande av det vidare arbetet med hjälpaktionens ordnande. Vid konferenserna i Köpenhamn och Paris har Sverige representerats av avdelningschefen i utrikesdepartementet F. Grönvall, vilken såsom ledamot i den å Pariskonferensen tillsatta kommittén alltjämt uppehåller sig i Paris.

Enligt den plan för den ifrågasatta hjälpaktionen, som å Köpenhamnskonferensen framlades av Storbritanniens representant, sir William Goode, skulle såsom likvid för de varor, som levererades till de hjälpbehövande länderna, av dessa utfärdas skattkammarväxlar, löpande med 6 procent ränta och betalbara i det kreditgivande landets mynt inom ett år från utställandet, men med rätt för det låntagande landet att omsätta växlarna på tolv månader åt gången, högst dock intill fem år från utställningsdagen. Dessa förbindelser skulle, vad angår Österrike och Ungern, medföra förmånsrätt till betalning ur dessa staters tillgångar och inkomster samt prioritet framför de skadestånd, varom stadgas i det i S:t Germain ingångna fredsfördraget eller i till detsamma hörande

fördrag och överenskommelser. Vad anginge övriga låntagande länder skulle de ifrågavarande förbindelserna medföra första rätt till betalning ur alla de inkomster, respektive land kunde komma att erhålla såsom kompensation, gottgörelse eller skadestånd från något fiendeland.

Vidare vore det tänkt, att de nödhjälpskrediter, som av vissa länder redan lämnats, skulle, åtminstone i den mån de givits efter den 1 januari 1920, inbegripas bland dem, för vilka ovan omförmälda förbindelser skulle utfärdas.

De kreditgivande länderna skulle själva äga bestämma, vilka länder de ville bispringa och vilka varor de för sådant ändamål ville avstå. Krediten borde ordnas genom respektive staters bemedling, envar stat dock obetaget att å vederbörande exportörer överflytta någon del av krediten.

Den centrala ledningen av hjälpaktionen skulle handhavas av en internationell organisation i Paris, i vilken varje långivande land skulle vara representerat.

Beträffande storleken av det varubelopp, varmed Sverige skulle delta i den ifrågavarande hjälpaktionen, uttalades å Köpenhamnskonferensen önskan om, att detsamma måtte sättas till 28 miljoner kronor.

I avseende å övriga länders bidrag har från Pariskonferensen ingått meddelande om, att följande länder förklarat sig beredda att delta i hjälpaktionen med nedannämnda belopp, nämligen:

Nordamerikas Förenta Stater	114	miljoner	dollar
Storbritannien	10	»	pund
Italien (villkorligt)	100	»	lire
Nederländerna	12 ¹ / ₂	»	gulden
Schweiz	15	»	francs
Argentina	35	»	francs
Danmark	12	»	kronor
Norge	17	»	kronor

Därjämte hava bidrag till ännu obestämt belopp utlovats av Frankrike, Belgien och Canada, varjämte även Japan förväntas ansluta sig till hjälpaktionen.

Över här ovan berörda förslag, sådant detsamma finnes sammanfattat i en av generalkonsuln Grönwall till utrikesdepartementet ingiven promemoria angående förhandlingarna vid Köpenhamnskonferensen, hava, såvitt förslaget avser Sveriges deltagande i den planerade hjälpaktionen, fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret beretts tillfälle att yttra

sig, varjämte finansrådet och svenska kronkreditaktiebolaget i ämnet avgivit infortrade utlåtanden.

I sitt i ämnet den 15 innevarande april avgivna yttrande hava *Fullmäktige i riksbanken.* fullmäktige i riksbanken anført, att fullmäktige, vilka det torde tillkomma att bedöma frågan, huruvida vårt land bör medverka vid beviljandet av ifrågavarande nödhjälpskredit, huvudsakligen ur synpunkten av den svenska penningmarknadens intressen, icke kunde underlåta att framhålla, att den redan nu hårt ansträngda penningmarknaden komme att ytterligare betungas genom en dylik medverkan, varav måste följa ökade svårigheter att upprätthålla den svenska valutans värde. Olägenheterna härav torde dock knappast kunna sägas vara av sådan betydelse, att de hindrade vårt lands deltagande i nödhjälpskrediten. Därest beslut fattades om ett sådant deltagande, borde förutsättningen därför vara, att detsamma ägde rum i form av sådana råvaror, industrialster och förnödenheter, vilka med hänsyn till vår folkhushållning vore umbärliga.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava i utlåtande den 16 april 1920 *Fullmäktige i riksgäldskontoret.* anført följande:

»Med hänsyn till det ansträngda läge, vari den svenska penningmarknaden för närvarande befinner sig, måste föreliggande förslag om Sveriges deltagande i en kreditgivning till främmande länder vara ägnat att väcka betänkligheter. Förhållandena i de nu ifrågavarande länderna äro emellertid sådana, att Sverige enligt fullmäktiges mening varken kan eller bör undandraga sig att bringa den hjälp, som må anses möjlig. Till följd härav vilja fullmäktige ej motsätta sig, att svensk kredit lämnas ifrågavarande länder till belopp, som kan finnas lämpligt, dock högst intill föreslagna 28 miljoner kronor. Skäl synas emellertid tala för att i kreditbeloppet må inräknas de krediter av samma art, som hittills från svensk sida under innevarande år beviljats ifrågavarande länder eller något av dem.

Beträffande finansieringen av de svenska varuförsäljningarna, om vilkas ordnande fullmäktige ej anse sig hava anledning yttra sig, kan ifrågasättas, huruvida ej med hänsyn bl. a. till den ränteförhöjning, som i dagarna ägt rum i England, ett diskonto av 6 procent å de skattkammarväxlar, som skulle lämnas såsom likvid för bekomna varor, måste anses för lågt.

Vad angår tillhandahållandet av nödiga medel för den svenska krediten, synes enligt fullmäktiges mening uppdraget med detta bestyr lämpligen kunna lämnas åt Svenska kronkreditaktiebolaget, som på sin tid under statens medverkan bildades för ett likartat ändamål, nämligen beredande av viss avtalad kredit åt några av de då krigförande länderna. Detta bolag kan, sedan nödiga ändringar vidtagits i dess bolagsordning, anses väl ägnat att handhava här avsedda verksamhet. På frågan, huru bolagets medelsanskaffning för förevarande ändamål skall lämpligast ordnas, anse sig fullmäktige ej här behöva ingå.

Till sist vilja fullmäktige framhålla, att — för att en kreditgivning från

svensk sida överhuvudtaget skall bliva möjlig att genomföra — det ej lärers kunna undvikas, att svenska staten i vidsträckt omfattning ikläder sig garanti för den förlust, som för innehavare av ovanberörda skattkamarväxlar kan uppkomma, därest ett låntagande land ej skulle behörigen fullgöra sin betalningsskyldighet.»

Finansrådet.

I utlåtande den 17 april 1920 har finansrådet anfört, att, ehuru det ur synpunkten av de intressen, som finansrådet fått till uppgift att tillvarata, måste anses möta stora betänkligheter att under nuvarande förhållanden lämna kredit till utlandet, hade finansrådet dock icke funnit dessa betänkligheter vara av så avgörande betydelse, att vårt land borde undandraga sig att medelst en måttlig kreditgivning medverka till det ekonomiska återuppbyggandet av de i förslaget avsedda länder. Finansrådet ansåge sig emellertid böra understryka, att krediten främst borde användas för finansiering av import till de angivna länderna av alster från den svenska förädlingsindustrien, men däremot icke under några förhållanden för import dit av förnödenheter, på vilka vi själva lida brist eller vilka importeras från andra länder.

Styrelsen för svenska kronkreditaktiebolaget.

Slutligen har styrelsen för svenska kronkreditaktiebolaget i utlåtande den 17 april 1920 på givna anledning meddelat, att för bolaget nu gällande bolagsordning och vid bolagets bildande för dess verksamhet förutsatta särskilda grunder för närvarande lade hinder i vägen för bolagets medverkan till den ifrågasatta kredittransaktionen. Bolagets styrelse ville emellertid förklara, att, för så vitt bolagets medverkan kunde komma att anses erforderlig och önskvärd, styrelsen vore villig föreslå bolagsstämman att vidtaga de ändringar i bolagsordningen, som vore nödvändiga för vinnande av nämnda ändamål; detta dock endast under förutsättning, att bolaget från statsmakternas sida erhöle full garanti för varje förlust såväl till kapital som ränta, som genom den ifrågasatta medverkan kunde komma att drabba bolaget.

Departementschefen.

Ehuru redan den hjälpverksamhet, som genom Röda Korset och annorledes på privat väg från svensk sida utövats till lindrande av nöden i vissa av de nu ifrågavarande, av kriget svårt hemsökta länderna, innebär en icke oansenlig insats i det internationella nödhjälsarbetet, är jag, lika med fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, av den uppfattningen, att det, med hänsyn till det beklagansvärda läge, i vilket dessa länders folk alltjämt befinner sig, för vårt land är en bjudande plikt att icke undandraga sig att efter måttet av sina tillgångar delta jämväl i den stort lagda hjälpaktion, vartill initiativ nu tagits av Storbritannien och Amerikas Förenta Stater. Även om, med hänsyn till

den hårt ansträngda penningmarknaden inom landet, en ökad kreditgivning till utlandet måste vara ägnad att väcka vissa betänkligheter, synas mig likväl dessa betänkligheter i ett fall som detta, då det gäller en världsaktion för botande av krigets förödelse, icke böra få tillmätas avgörande betydelse.

I betraktande av Sveriges resurser är det emellertid, såvitt jag kan finna, nödvändigt, att Sverige begränsar sitt deltagande i hjälpaktionen till de länder, med vilka det sedan gammalt stått i förbindelse, d. v. s. Estland, Lettland, Litauen, Polen, Czecko-Slovakien, Österrike, Ungern och Rumänien. Utgångspunkten för Sveriges deltagande måste vidare enligt min mening vara, att understödet får lämnas i sådana svenska varor, som inom landet förefinnas eller kunna framställas i den omfattning, att landets eget oundgängliga behov av sådana varor icke äventyras. De varor, vilka därvidlag kunna ifrågakomma, torde i främsta rummet vara diverse industriprodukter (särskilt maskiner), vilka kunna befrämja lantbruk och industri inom de hjälpbehövande länderna. Därutöver torde möjligen, ehuru i mindre kvantiteter, vissa livsmedel och industriella råvaror kunna tillhandahållas.

Omfattningen av Sveriges deltagande i hjälpaktionen måste emellertid, synes det mig, bliva beroende av, i vilken utsträckning för varu-transporterna erforderligt tonnage kan ställas till Sveriges förfogande. Då det svenska tonnaget icke kan tagas i anspråk för mer än $\frac{1}{3}$ à $\frac{1}{6}$ av den normala malmexporten på Centraleuropa och de tyska fartygen icke längre äro disponibla för denna trafik, läser det vara klart, att om Sverige i den hjälpaktion, varom nu är fråga, skall kunna bidra med en för Centraleuropas återuppbyggande så viktig artikel som järnmalm, utländskt tonnage för transporten härav måste vara att påräkna. I enlighet härmed har också det svenska ombudet å Pariskonferensen erhållit i uppdrag att starkt framhålla vikten av, att den svenska malmexporten över Östersjön säkerställes.

Det torde emellertid för Sveriges del icke böra ifrågakomma att för nu avsett ändamål garantera varumängder till så stort belopp, som å Köpenhamnskonferensen ifrågasatts. Efter noggrant överbäggande av förhållandena har jag kommit till den uppfattningen, att det högsta varuvärde, som från svensk sida någorlunda bestämt skulle kunna ställas i utsikt för nödhjälpskrediter till de länder, varom nu är fråga, är 20 miljoner kronor. Då jag, på sätt jag strax skall vidare utveckla, hyser den åsikten, att för åstadkommande av halva kreditbeloppet medverkan bör kunna påräknas av vederbörande exportörer, får jag alltså tillstyrka, att hos riksdagen göres framställning om medgivande till att svenska

staten må ikläda sig betalningsansvar till ett belopp av 10 miljoner kronor för varor, som av svenska exportörer kunna komma att levereras till här ifrågavarande nödlidande länderna. Meddelande om min, av statsrådets övriga ledamöter delade uppfattning i här berörda spörsmål har lämnats det svenska ombudet å Pariskonferensen.

Såsom jag nyss nämnde, är jag av den åsikten, att för åstadkommandet av halva kreditbeloppet medverkan bör kunna påräknas av vederbörande exportörer. Jag grundar min förhoppning härutinnan på den omständigheten, att åtskilliga av våra industrier, vilka till följd av de tryckta exportförhållandena under de senaste åren icke kunnat vinna normal avsättning för sina artiklar, torde hava intresse av att, mot likvid i utländska skattkamarväxlar samt statsgaranti till halva varuvärdet, avyttra vissa ineliggande lagerbehållningar.

Med hänsyn till den ovisshet, som råder rörande styrkan hos exportörsintresset, vill jag emellertid uttryckligen betona, att Kungl. Maj:t i varje fall bör äga full frihet att efter omständigheterna fördela kreditrisken mellan staten och de enskilda exportörerna, naturligtvis med iakttagande av, att det av mig föreslagna totalbeloppet av statsgarantien, 10 miljoner kronor, icke överskrides.

I avseende å det svenska deltagandet i den planerade hjälpaktionen vill jag vidare nämna, att det ur olika synpunkter synes mig fördelaktigast, om förbindelser med de hjälpbehövande länderna finge anknytas direkt genom de svenska exportörerna utan anlitande av den internationella kommissionen i Paris såsom mellanhand. Förslag härom har från svensk sida framställts å Pariskonferensen, där detsamma upptagits välvilligt. Likaledes har, i anledning av nu rådande ränteförhållanden, å samma konferens av det svenska ombudet påyrkats, att räntefoten å de skattkamarväxlar, som av de kredittagande staterna skulle komma att lämnas såsom likvid för erhållna varor, måtte höjas till 7 %. Huruvida detta yrkande, som ännu icke föranlett definitivt beslut, kommer att bifallas, läser emellertid vara tvivelaktigt.

Beträffande de närmare anstalterna från svensk sida för anordnandet av varuleveranser och krediter m. m. läser det, i händelse den av mig förordade statsgarantien å 10 miljoner kronor lämnas, böra få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder. Utan att nu närmare ingå på dessa säkerligen ganska inveklade spörsmål vill jag emellertid framhålla, att det — därest kronkreditaktiebolaget icke kan påtaga sig de med kredittransaktionerna förenade bestyr — tilläventyrs kan bli nödvändigt att för sådant ändamål tillskapa ett särskilt organ, vilket då jämväl skulle hava att utöva kontroll över såväl

kvalitet som pris å de varor, som från svensk sida komme att levereras. Till detta organ, vilket möjligen kunde erhålla formen av ett bolag eller en förening u. p. a. bildad av exportörerna själva, skulle exportörerna hava att för godkännande insända sina leveransavtal. Givetvis skulle åt staten förbehållas behörigt inflytande till förebyggande av att statsgarantien bleve missbrukad eller att det filantropiska syftet förfelas genom olämplig prispolitik.

För att exportörerna skola vara villiga att påtaga sig någon mera väsentlig del av krediten, läser man böra utgå ifrån, att de å skattkammарväxlarna inflytande kapitalavbetalningar skola tillgodoföras vederbörande exportör, till dess han erhållit full betalning för det kapitalbelopp, för vilket han själv står risken, samt att först vad därefter inflyter skall utgöra täckning för det belopp, för vilket staten iklätt sig betalningsansvar. Ordnas saken på dylikt sätt, vill det synas, som om exportörerna själva skäligen borde kunna vidkännas den ränteförlust, som under nu rådande ränteförhållanden kan komma att uppstå därigenom, att skattkammарväxlarna eventuellt komma att löpa med endast 6 procent ränta. Även i denna fråga torde emellertid ytterligare övervägande vara av nöden.

Härmed har jag behandlat de spörsmål, som röra Sveriges deltagande i den å konferenserna i Köpenhamn och Paris planerade hjälpaaktionen. Jag nödgas emellertid i detta sammanhang fästa uppmärksamheten å, att den möjligheten icke är utesluten, att inom en snar framtid anspråk på kredit av enahanda eller liknande slag som den nu ifrågasatta kunna komma att resas jämväl till förmån för länder, som icke beröras av de å ovannämnda konferenser behandlade hjälpåtgärderna, men som icke desto mindre för sitt återupprättande ur det genom kriget iråkade nödläget torde vara i behov av kraftigt utländskt bistånd. Jag syftar härvid närmast på våra stora grannländer Tyskland och Ryssland. Till de rent humanitära skälen för lämnande av den hjälp, som kan stå oss till buds, kommer i avseende å dessa båda länder det förhållandet, att tillvaratagandet av våra egna intressen under vissa omständigheter kan göra en kreditgivning i större eller mindre skala fullt motiverad. Jag tillåter mig vidare erinra om, att på initiativ av Nationernas förbund i början av nästinstundande juni månad kommer att i Bryssel avhållas en internationell finanskonferens, till vilken även Sverige mottagit inbjudan. Ehuru något program för konferensens

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 1 saml. 367 häft. (Nr 427.)

arbeten ännu icke föreligger och det sålunda icke för närvarande kan bedömas, huruvida några nya, vårt land berörande internationella kreditåtgärder kunna komma att framgå såsom resultat av konferensen, lärer emellertid den möjligheten böra förutses, att så kan komma att bliva fallet.

Under sådana omständigheter och då den tid nu närmar sig, då riksdagens arbeten komma att avslutas, synes det mig välbetänkt att för mötande av alla eventualiteter hos riksdagen äska medgivande till att Kungl. Maj:t må — utöver redan nämnda 10 miljoner kronor — i fall av behov ikläda svenska staten betalningsansvar för en ytterligare varukredit till utlandet — företrädesvis då till länder, som icke beröras av den å Pariskonferensen planerade hjälpaktionen — till belopp, som med hänsyn till påräkneliga anspråk och tillgängliga finansiella resurser skäligen synes kunna bestämmas till 15 miljoner kronor.

Då här ovan berörda angelägenheter äro av den art, att proposition i ämnet jämlikt § 54 i riksdagsordningen torde kunna till riksdagen avlätas utan hinder därav, att den ordinarie propositionstiden är tilländalupen, tillåter jag mig alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen medgiva,

att Kungl. Maj:t må i den ordning och enligt de grunder, som av Kungl. Maj:t bestämmas, ikläda svenska staten betalningsansvar *dels* till ett belopp av högst 10 miljoner kronor för varor, som i anledning av rådande nödtillstånd kunna komma att av svenska exportörer på kredit levereras till Estland, Lettland, Litauen, Polen, Czecko-Slovakien, Österrike, Ungern och Rumänien, *dels ock* i fall av behov till ett belopp av ytterligare högst 15 miljoner kronor för varor, som av enahanda anledning kunna komma att levereras till av nöd hemsökta länder.

Vad departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen bifalla, och skulle proposition i ämnet till riksdagen avlätas av den lydelse, bil. litt. vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Nils Hellenius.